

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת תולדות תשפ"א | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה

בס"ד

בשורת פרוטוקול הסעודה המלכותית

כשרבקה הולכת לדרוש את השם ולברר מה פשר ההתרוצצות שבין עובריה, היא מקבלת מענה מרחיק ראות וצופה פני ההיסטוריה: 'שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו וכו'. את המילה שני גויים שנכתבה בכתוב חסר 'גויים' - מפרשים חכמינו כמובא ברש"י כרמז למילה 'גאים'. **נאמר לה שהם וזרעם יהיו גאים!** בצורה מפורטת יותר ישנה התייחסות לרבי ואנטונינוס שלימים היו במקביל זה קיסר רומי וזה נשיא ישראל, וחיו באהבה וידידות מופלאה. אצל שניהם היתה נהוגה הקפדה על אורח חיים מכובד, והנהגת סעודות המלכות היתה מדוקדקת לפי פרוטוקול שלא השתנה בעקבות שינויי עונות, 'לא פסק מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים'. מה המסר המנחם בתחזית הזו? מה המעלה ביגאים' ומה ההשתבחות בדקדוקי סעודותיהם של רבי ואנטונינוס? בטרם ננסה לענות על השאלה, הבה נפנה לסקור את נתיב החיים של יעקב המתחיל להתפתח בפרשה זו.

אי התלאות

נתחיל לקרא וללמוד על חייו הסוערים וחסרי השלוה של יעקב אבינו. (אנו מעיזים להשתמש בביטוי זה, על סמך לשון חכמינו כי בשוב יעקב לארץ ישראל אחרי גלותו הארוכה 'ביקש יעקב לישב בשלוה') החיים מלאי ההתמודדות מתחילים עוד ברחם האם, כששני האחים 'מתרוצצים' ומתגוששים, הם ממשיכים להיות מורכבים כשהם גדלים - ויעקב נוכח לראות שיצחק אוהב יותר את עשיו, המצליח להטעות אותו בהעמדת פני צדיק ומדקדק במצוות. יעקב ממשיך לדבוק בדרך האבות ולעסוק בתורה ואמונה, בעוד עשו תופס את אומנות הציד שכל כך לא אופיינית לזרע אברהם, ובכל זאת האב יצחק מבכר את עשו בכוונתו לתת לו את הברכות (יצויין שיש האומרים שגם יצחק ידע את האמת אלא שהיו לו שיקולים להעמיד את עשו במקום של 'תומך התורה' של יעקב, אולם יש להניח שיעקב אינו יודע זאת) אך שיהיה ההסבר, המציאות הזו בודאי לא קלה ליעקב וכאשר הוא נאלץ לקבל את הברכות בערמה על פי רוח הקודש של רבקה אמו, זה לא פוטר אותו מזעם האח ומהצורך לגלות מבית הוריו למשך עשרות שנים!!!

וכך ממשיכים החיים בבית לבן, עם ההטעיה בנישואין והבעייתיות הנולדת ממנה, ההתמודדות מול חותן רמאי 'המחליף את משכורתו עשרת מונים'. וגם בשובו לארץ האבות האהובה, קופצת עליו צרת דינה ואחר כך צרת יוסף. מעניין שכל הקשיים הסובבים את יעקב הינם 'בתוך המשפחה' אין לו צרות מאויבים או ממלכים שחוטפים את אשתו, אין לו התמודדויות מסביב - רק עם משפחתו הקרובה.

אמת מול כזב

בשבוע שעבר כתבנו על ניסיונות כאתגרים. שונים הם לגמרי הנסיונות של אברהם הבאים כאירוע קצר אם כי עוצמתי ובדרך כלל ניכרת מיד ההשגחה העליונה, כמו הנסיונות של יעקב שהם בתוך זרימתם הטבעית של החיים שלכאורה מתנהלים בנתיבים קשים ומפותלים לאורך זמן. אכן יעקב משריש בכלל ישראל את האיתניות והיציבות המוחלטת בדרך האמת. כשמדברים על מידת 'אמת ליעקב' אין הכונה (רק) למה שנקרא אצלנו אמת, אמת היא ההתאמה המוחלטת לערכים בהם אדם מאמין. אין נטיות הצידה ואין עיגול פינות, האמת מחייבת, נקודה. 'כזב' הוא כמו נחל אכזב, אם הנחל אינו מתמיד בתפקידו הוא שייך למערכת הכזב.

התפריט כמשל

כשמדברים על מנהיגות, לא רק בעם ישראל, תנאי יסוד הוא יכולת עמידה בערכים ובאתגרים באופן עקבי. אצלנו אומרים על מי שאי אפשר להזיז אותו מעקרונותיו וממטרותיו – 'יש לו אופי'! לפעמים קוראים לזה עקשנות, בתלמוד מתייחסים למידה זו כ'עזות' מלשון חוזק - ומציינים את עם ישראל כעזים שבאומות. נוכל בהחלט לומר שישני גאים' הכונה לבעלי כוח מנהיגות העשוי ללא חת, עקביות מוחלטת ללא קבלת השפעה של שינויים מזדמנים. **כשרבי ואנטונינוס קובעים שהתפריט המלכותי לא יושפע מעונות השנה, הם מתכוונים למסר סמלי. סדרי ההנהגה לא משתנים, המלכות מתנהלת לפי עקרונות ושום דבר לא יזיז את ההתנהלות.** זו הנהגה של 'גאים' יש להם כבוד והם גם מעוררים כבוד בעקביות שלהם. במסכת בבא בתרא מציינת הגמרא כקו אופייני להתנהלות של מלכות 'מלכותא לא הדרא בה = מלכות איננה חוזרת בה' ואפשר לסמוך ש'מילה זו מילה'. כנראה שכאשר הכלל הזה מופר – זו הוכחה שהמלכות היא רק חיצונית.

רבי ואנטונינוס חיו בתקופה קשה ורבת תהפוכות, רבי חולל מהפכה, הוא כתב את המשנה דבר שהיווה צעד מהפכני בצורת לימוד התורה, והוא עשה זאת לנוכח המצבים המורכבים של הדור. בודאי הוא נתקל בהתנגדות לא מעטה. רבי גם נתקל בהתמודדות מול השלטון עד שהוא נמסר בידי אנטונינוס, וסבל באופן אישי יסורי גוף, אבל הוא היה עשוי ללא חת. אנטונינוס הלך אף הוא בדרך מהפכנית ללא חת, המהפכה שלו היתה להיות שותף ובעל ברית ל'רבי' נשיא ישראל תוך הפרת המסורת של 'עשו שונא ליעקב'.

היכולת לדבוק במשימה נוכח קשיים, היא מבחן ה'אישיות' ואלף בית של מנהיגות. היא קיימת גם במנהיגים לא יהודיים כפי שמציין דבר ה' לרבקה 'שני גאים בבטנך'. דוגמה לדבקות בדרך ועמידה מול מצבים קשים, מזמן לנו הנשיא הנבחר של ארצות הברית. החיים שלו יכלו להפיל גם גברים קשוחים. בסביבות גיל 40 עם קבלת המינוי לסנט גדעה תאונת דרכים את חיי אשתו ובתו כששני ילדיו הנוספים נותרו פצועים קשה. המשפחה נהרסה, ועל אף שהוא כמעט נשבר, המשיך בתמיכת ידידיו תוך ניהול עבודתו מבית החולים... שנים יחלפו גוי' בידן מתקדם, נכשל וקם שוב, וכשהוא מתקרב לפיסגה בנו האהוב והמוצלח מת ממחלת הסרטן... הוא לא נואש, ממשיך בעקשנות של 'גאים' את תסריט חייו - ובגיל שאחרים מבליים בבית אבות הוא מגיע אל הבית הלבן... כמובן אין שום השוואה בין יעקב החותר אל האמת האבסולוטית לבין אחרים – שבמקרה הטוב לוחמים למען ערכים אנושיים שהם מאמינים בהם, אבל התורה מעמידה את ההגדרה למנהיגים העתידיים 'שני גאים', אלו שמקטנות נלחמו על דרכם ולרגע לא שינו את היעד.

שבת שלום ומבורך

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד